

Stavovi studenata zdravstvene njege o ulozi medicinske sestre u zdravstvenom timu

Attitudes of nursing students about the role of a nurse in the health team

Srđan Živanović¹, Veselinka Šupić², Vojo Kulic³, Mile Despotović⁴

1. Fakultet zdravstvenih studija, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
2. Medicinski fakultet, Foča, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina
3. Univerzitetska bolnica, Foča, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina
4. Visoka medicinska škola strukovnih studija, Čuprija, Srbija

PRIMLJEN 22.08.2018.

PRIHVAĆEN 29.11.2018.

SAŽETAK

Cilj. Javna slika sestrištva pojavljuje se kao pozitivan, ali i kao negativan aspekt. Temelji se na mitovima, zabudama i stereotipu, što može uticati na odabir sestrištva kao profesije, na zapošljavanje medicinskih sestara, ali i na sam rad medicinskih sestara. Cilj ovog rada je bio istražiti kakvi su stavovi i mišljenja studenata zdravstvene njege o identitetu i respektabilnosti profesije, ulozi u zdravstvenom timu, mogućnosti napuštanja države i zadovoljstvom pozicije sestrištva u Bosni i Hercegovini.

Metode istraživanja su bile dizajnirane po tipu studije poprečnog presjeka. Epidemiološka anketa je sprovedena na Medicinskom fakultetu u Foči u periodu od 1. do 31. maja 2017. godine. Istraživanje je obuhvatilo 60 studenata zdravstvene njege od prve do četvrte godine studija, različitog pola i starosne dobi od 19 do 24 godina, koji su u trenutku ispitivanja pohađali studije.

Rezultati. Većina ispitanih, njih 90%, je ženskog spola, dok je u istraživanju učestvovalo samo 10% muških studenata. Od ukupnog broja ispitanih studenata zdravstvene njege 43.4% se uopšte ili uglavnom ne slaže sa tvrdnjom da drugi članovi tima cijene medicinske sestre. Najveći procenat ispitanika (93,4%) se slaže sa tvrdnjom da je kontinuirano usavršavanje potrebno. Devedeset posto ispitanika se slaže sa tvrdnjom da je posao medicinske sestre jednako odgovoran kao i ostalih članova zdravstvenog tima. Kada je u pitanju želja za odlaskom u inostranstvo, većina (86,6%), bi rado otišla u inostranstvo.

Zaključak. Na osnovu rezultata istraživanja možemo zaključiti da među studentima prevladava nezadovoljstvo položajem medicinske sestre u zdravstvenom timu i državi, kao i velika zainteresovanost za odlazak u inostranstvo.

Glavne riječi: studenti, zdravstvene struke; stavovi; uloga medicinske sestre; edukacija, profesionalna; tim nege pacijenta.

Srdjan Zivanović¹, Veselinka Supic², Vojo Kulic³, Mile Despotović⁴

1. Faculty of Health Studies, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
2. Faculty of Medicine, Foca, University of East Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
3. University Hospital, Foca, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina
4. College of Applied Health Sciences Čuprija, Čuprija, Serbia

RECEIVED 22.08.2018.

ACCEPTED 29.11.2018.

ABSTRACT

Objective. The public image of nursing appears as a positive but has a negative aspect as well. It is based on myths, misconceptions and stereotypes, which may influence the choice of nursing as a profession, the employment and the work of nurses. The aim of this study is to explore what the attitudes and opinions of students about health care identity and respectability of the profession are, the role of the health care team, possibility to leave the country and satisfaction with nursing positions in Bosnia and Herzegovina.

Methods. The study was designed according to the type of cross-sectional study. An epidemiological survey was conducted at the Medical Faculty in Foca during the period 1st to 31st May 2017. The study included 60 students of nursing from the first to the fourth-year, students of different gender and age from 19 to 24 years, who, at the time of examination, attended study.

Results. Most respondents, 90% are women, while the study involved only 10% of male students. Of the total number of examined nursing students, 43.4% disagree or generally disagree with the statement that other members of the team value nurses. The highest percentage of subjects (93.4%) agrees with the statement that the continuous improvement is required. Ninety percent of respondents agree with the statement that the nurses' job is just as responsible as the other members of the healthcare team. When it comes to the desire to go abroad, the majority (86.6%) would like to do so.

Conclusion. Based on the survey results, we can conclude that among students prevail discontent with the position of a nurse in the healthcare team and the country, as well as the great interest in going abroad.

Key words: students, health occupations; attitude; nurse's

KORESPONDENCIJA / CORRESPONDENCE

Mile Despotović, Radnička 11, 35000 Jagodina; Tel:0641639246; E-mail: despotmile@gmail.com

Mile Despotovic, Radnicka 11, 35000 Jagodina, Serbia; Phone: +381641639246; E-mail: despotmile@gmail.com

UVOD

Javna slika sestrinstva pojavljuje se kao pozitivan ali i kao negativan aspekt. Temelji se na mitovima, zabludama i stereotipu, što može uticati na odabir sestrinstva kao profesije, na zapošljavanje medicinskih sestara, ali i na sam rad medicinskih sestara.¹ Za one koji prate sestrinstvo i njegov razvoj tokom 20. vijeka, napori da se sestrinstvo obogati saznanjima iz drugih naučnih disciplina samo su potvrda sveobuhvatnosti spoznaja koje medicinske sestre moraju posjedovati i logičan su nastavak razvoja sestrinstva.² Medicinske sestre moraju naučiti vrednovati svoju profesiju i nezavisnost u sticanju kompetencija i vještina. Uspješnost medicinske sestre ne zavisi samo od njene humanosti i sposobnosti, savladavanja savremene tehnologije, već i od trajne edukacije. Stoga je izrazito važno okrenuti se napretku profesije sestrinstva, upravo kroz trajno učenje u programima kontinuirane edukacije.³ Tokom poslednjih decenija sestrinstvo se razvilo u disciplinu za koju su potrebna znanja i vještine u neprestanom suočavanju sa novim izazovima. Medicinske sestre danas imaju brojne uloge - od sprovođenja zdravstvene njege, edukacije, davanja savjeta pacijentu, menadžera, istraživača, saradnica, do pokretača promjena, te zagovornica prava pacijenata.⁴

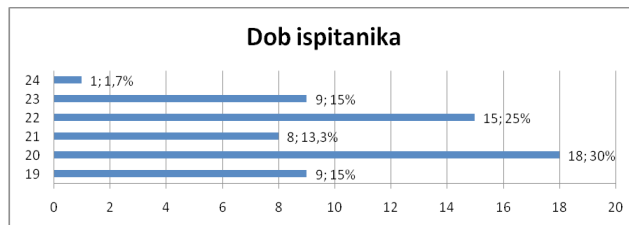
Cilj ovog rada je bio istražiti kakvi su stavovi i mišljenja studenata zdravstvene njege o identitetu i respektabilnosti profesije, ulozi u zdravstvenom timu, mogućnosti napuštanja države i zadovoljstvom pozicije sestrinstva u Bosni i Herecegovini.

MATERIJAL I METODE

Istraživanje je bilo dizajnirano po tipu studije presjeka. Epidemiološka anketa je sprovedena na Medicinskom fakultetu u Foči u periodu od 1. do 31. maja 2017. godine. Istraživanje je obuhvatilo 60 studenata zdravstvene njege od prve do četvrte godine studija, različitog pola i starosne dobi od 19 do 24 godina, koji su u trenutku ispitivanja pohađali studije. Podaci su prikupljeni originalnim anketnim upitnicima anonimnog karaktera, koji su napravljeni za potrebe ovog istraživanja. Upitnik je sadržao 20 pitanja. Kriterijumi za uključivanje u studiju su bili: ispitanici od prve do četvrte godine studija i dobrovoljno učešće u studiji. Kriterijumi za isključivanje iz studije su bili: ispitanici koji su odbili da učestvuju u istraživanju; neadekvatno popunjen upitnik. Prikupljeni podaci su analizirani metodama deskriptivne statistike korišćenjem programskog sistema SPSS (verzija 20).

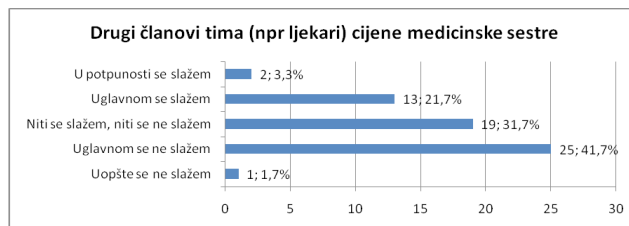
REZULTATI

Dob ispitanika se kretala od 19 do 24 godine, pri čemu najveći broj ispitanika pripada starosnoj grupi od 20 godina (30%), 1,7% ispitanih je u starosnoj grupi od 24 godine, 15% u starosnoj grupi od 23 godine, 25% u starosnoj grupi od 22 godine, 13,3% u starosnoj grupi od 21 godinu i 15% u starosnoj grupi od 19 godina (Slika 1).

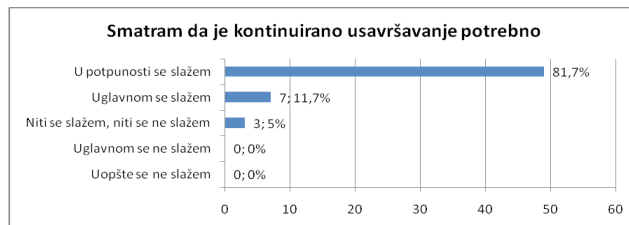
Slika 1. Dob ispitanika.

Većina ispitanih, njih 90% je ženskog spola, dok je u istraživanju sudjelovalo samo 10% muških studenata. Od ukupnog broja ispitanih studenata zdravstvene njege 43,4% se uopšte ili uglavnom ne slaže sa tvrdnjom da drugi članovi tima cijene medicinske sestre, 31,7% nije sigurno u svoj stav, dok preostalih 25% ispitanika se uglavnom ili potpuno slaže sa pomenutom tvrdnjom (Slika 2)

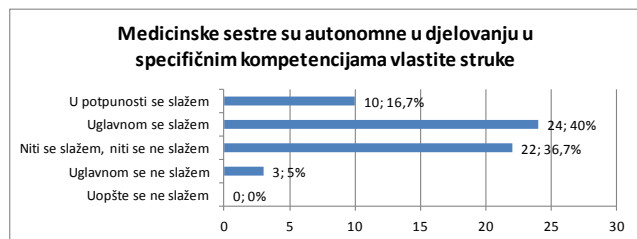
Slika 2. Respektabilnost medicinskih sestara od strane drugih članova tima.

Najveći procenat ispitanika (93,4%) se slaže sa tvrdnjom da je kontinuirano usavršavanje potrebno, 5% ispitanika nije sigurno u svoj stav, dok se niti jedan ispitanik uglavnom ili u potpunosti ne slaže sa ovom tvrdnjom (Slika 3).

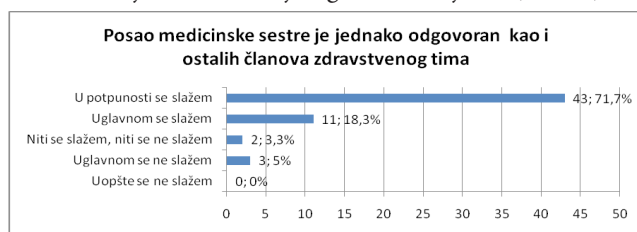
Slika 3. Potreba za usavršavanjem

Više od polovine ispitanika (56,7%) se slaže sa tvrdnjom da su medicinske sestre autonomne u djelovanju u specifičnim kompetencijama vlastite struke, 36,7% ispitanika nije sigurno u svoj stav dok se preostalih 5% uglavnom ne slaže sa pomenutom tvrdnjom (Slika 4).

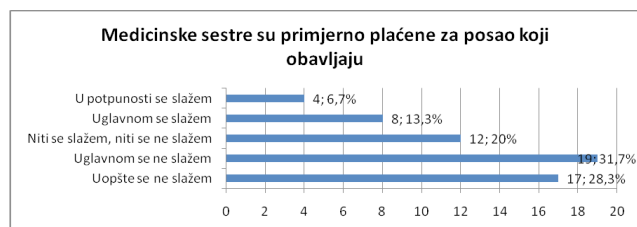
Slika 4. Autonomnost u djelovanju medicinske sestre..

Devedeset posto ispitanika se slaže sa tvrdnjom da je posao medicinske sestre jednako odgovoran kao i ostalih članova zdravstvenog tima, dok se 5% ispitanika ne slaže sa ovom tvrdnjom, a 3,3% nije sigurno u svoj stav (Slika 5).

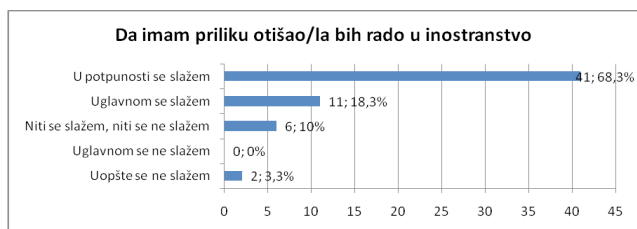
Slika 5. Odgovornost na poslu.

Šezdeset posto ispitanika se uglavnom ili uopšte ne slaže sa tvrdnjom da su medicinske sestre primjereno plaćene za posao koji obavljaju, 20% nije sigurno u stav, dok se sa ovom tvrdnjom djelimično ili u potpunosti slaže 20% ispitanika (Slika 6).

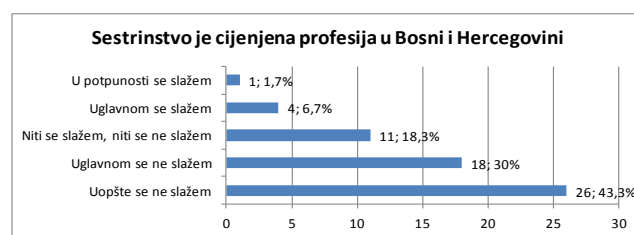
Slika 6. Prihodi medicinskih sestara.

Kada je u pitanju želja za odlaskom u inostranstvo, većina (86,6%), bi rado otišla u inostranstvo ,10% nema svoj stav, dok želju za odlaskom u inostranstvo nema svega 3,3% ispitanika (Slika 7).

Slika 7. Odlazak u inostranstvo.

Većina ispitanika (73,3%) se ne slaže sa tvrdnjom da je sestrinstvo cijjenjena profesija u Bosni i Hercegovini, dok svega 8,4% ispitanika se slaže sa pomenutom tvrdnjom, preostalih 18,3% nije sigurno u svoj stav povodom ove teme (Slika 8).

Slika 8. Respektabilnost sestričkog poziva u Bosni i Hercegovini.

DISKUSIJA

Rezultati našeg istraživanja pokazuju dominantnost ženskog pola na studijskom programu. Zdravstvena njega (90%), uz izuzetno procentualno malu zastupljenost muškog pola (10%). Prema podacima iz literature, osobe ženskog pola, više biraju sestričku profesiju u odnosu na muškarce.⁵ Na pitanje “Da li smatrate da drugi članovi tima cijene medicinske sestre”, 43,4% studenata se uopšte ili uglavnom ne slaže sa tvrdnjom da drugi članovi tima cijene medicinske sestre. U istraživanju koje je sprovedeno između doktora medicine i medicinskih sestara u 14 slovenačkih bolnica u decembru 2005. godine, obje grupe ispitanika procijenile su da su imali nizak nivo ličnog angažmana u svojim organizacijama i nedovoljno učešće u radnim timovima, a medicinske sestre su smatrale da su inferiornije u odnosu na doktore medicine. Studija je pokazala da je profesionalno napredovanje medicinskih sestara ugroženo zbog nedostatka saradnje ljekara i medicinskih sestara.⁶ Istraživanje sprovedeno u Italiji ukazuje da medicinske sestre kroz istoriju nisu imale prava slična drugim zdravstvenim profesionalcima.¹ Ovaj segment profesionalnog života je među najbitnijim da bi se medicinske sestre osjećale uvažanim od strane ljekara, te da bi imale želju za daljim napredovanjem i obrazovanjem. Veoma često problemi u komunikaciji nastaju zbog nedovoljne informisanosti ljekara o sestričkim kompetencijama i vještinama sa kojima one raspolažu.⁷

Studenti Zdravstvene njege u procentu od 93,4% se uglavnom ili u potpunosti slažu sa tvrdnjom da je medicinskim sestrama potrebno kontinuirano stručno usavršavanje. Ovakav rezultat je ohrabrujući. Medicinske sestre moraju biti svjesne svoje odgovornosti i standarda koji se očekuje od njihova rada.⁸ Autonomija je bitna komponenta u profesionalnosti medicinskih sestara, i predstavlja dominantnu temu u sestričtvu. U literaturi pokazale su se brojne studije koje navode da su medicinske sestre nezadovoljne u svom radu, da žele bolje radne uslove i povećanje autonomije u svom radnom okruženju. Rezultati istraživanja ukazuju na to da je autonomija najjači pokazatelj zadovoljstva poslom medicinskih sestara.⁹⁻¹⁰ U našem istraživanju 56,7% studenata je stava da su medicinske sestre autonomne u specifičnim kompetencijama vlastite profesije. U istraživanju rađenom u Zagrebu² na uzorku od 57 studenata sestričtva 2011. god.

dobijamo slične rezultate; većina kolega (44%) smatra da su medicinske sestre autonomne u djelovanju u specifičnim kompetencijama vlastite profesije.

Brojni strukovni kodeksi nalažu da je medicinska sestra osoba koja u svom svakodnevnom profesionalnom pozivu zdravstvene asistencije ima zadatak odgovorno i uspješno obavljati svoj posao, posebno ako sa pacijentom uspije razviti partnerski odnos zasnovan na povjerenju i uspostaviti otvorenu i kvalitetnu komunikaciju. Pritom se naglašava da je sposobnost medicinske sestre da osjeća internu odgovornost, ključni element uspjeha u pružanju zdravstvene usluge pacijentu. Tako u našem istraživanju devedeset posto ispitanika se slaže sa tvrdnjom da je posao medicinske sestre jednako odgovoran kao i ostalih članova zdravstvenog tima.¹¹

Istraživanje sprovedeno u Turskoj pokazalo je da su medicinske sestre smatrale da njihova prava, a posebno ona u pogledu plate, nisu dovoljno zaštićena.¹² I u našoj studiji više od polovine studenata (60%) se uglavnom ili uopšte ne slaže sa tvrdnjom da su medicinske sestre primjereno plaćene za posao koji obavljaju, 86,6% studenata pokazao je želju za odlaskom u inostranstvo, a problem predstavlja i činjenica da veliki broj diplomiranih sestara svake godine odlazi u zemlje Evropske Unije u kojima se njihova diploma dovoljno cijeni i ekonomski vrednuje. U zdravstvenom sistemu Republike Srpske još ne postoji sistematizacija kojom bi se definisale uloge medicinskih sestara sa različitim nivoima obrazovanja. To dovodi do animoziteta između diplomiranih sestara i drugih članova tima zdravstvene njege. Time su nastali procjepi u komunikaciji u temeljnim dijelovima piramide zdravstvenih ustanova koji su imali odjeka u svim aspektima rada medicinskih sestara, od njege pacijenta do komunikacije sa ostalim članovima tima.¹¹

Za razliku od istraživanja u Hrvatskoj² gdje većina (47%) studenata sestinstva smatra da je sestinstvo cijenjena profesija u njihovoj državi. naši rezultati su dijagonalno suprotni. U našoj studiji većina ispitanika (73,3%) se ne slaže sa tvrdnjom da je sestinstvo cijenjena profesija u Bosni i Hercegovini. Ovakav rezultat možemo povezati sa poteškoćama sa kojima se susreću diplomirane medicinske sestre, a odnose se na uloge i kompetencije diplomirane medicinske sestre i nedovoljno interesovanje države da izvrši sistematizaciju kojom bi se definisala uloga diplomirane medicinske sestre u zdravstvenom sistemu.

Na osnovu prezentovanog može da se zaključi sledeće:

- o većina studenata zdravstvene njege smatra da drugi članovi zdravstvenog tima ne cijene dovoljno medicinske sestre;
- o daleko najveći procenat studenata zdravstvene njege smatra da je potrebna kontinuirana edukacija medicinskih sestara;

- o najveći broj studenata zdravstvene njege smatra da medicinske sestre nisu dovoljno plaćene za posao koji obavljaju;
- o studenti percipiraju odgovornost medicinske sestre podjednako kao i drugih članova zdravstvenog tima;
- o najveći broj studenata bi napustio zemlju da ima priliku;
- o nezadovoljstvo položajem sestinstva u Bosni i Hercegovini.

LITERATURA

1. Knežević D, Jović D, Egeljić N. Pozitivni i negativni aspekti javne slike sestinstva. *Inspirium* 2015; (13): 11-5.
2. Čukljek S, Karačić J, Ilić B. Stavovi studenata 3. godine studija sestinstva o sestinstvu u Hrvatskoj danas. XI Međunarodna konferencija „Hrvatsko sestinstvo u susret Evropskoj uniji“. Opatija, 24-26.03.2011. Zbornik radova. Zagreb: Zdravstveno veleučilište, 2011: 169-75. (<https://www.zvu.hr/arhiva/opatija/arhiva/2011/zbornik/zbornik.pdf>)
3. Povrtenić G. Mišljenja studenata studija sestinstva o sestinstvu kao profesiji. Osijek: Medicinski fakultet, 2016. (<https://repozitorij.mefos.hr/islandora/object/mefos:218/preview>)
4. Kičić, M. E-zdravlje - savjetodavna uloga medicinskih sestara. *Acta Med Croatica* 2014; 68: 65-9.
5. Jović D, Knežević D, Skrobić M, Matavulj A, Vučković J. Stavovi i mišljenja studenata zdravstvene njege Medicinskog fakulteta u Banjoj Luci o studijskom programu i sestinstvu kao profesiji. *Scr Med* 2015; 46: 49-53.
6. Savić BS, Pagon M. Relationship between nurses and physicians in terms of organizational culture: who is responsible for subordination of nurses?. *Croat Med J* 2009; 49: 334-43.
7. Kopačević, L, Protrkić R. Motivacija, kreativnost i sestinstvo. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo* 2008; 4(14). (<http://hcjz.hr/index.php/hcjz/article/view/1043/1001>)
8. Marinković FM. Kontinuirana odgovornost za profesionalnost i informacijsku pismenost medicinskih sestara. *Acta Med Croatica*. 2014; 68: 33-6.
9. Cajulis CB1, Fitzpatrick JJ. Levels of autonomy of nurse practitioners in an acute care setting. *J Am Acad Nurse Pract* 2007; 19(10): 500-7.
10. Mrayyan MT1. Nurses' autonomy: influence of nurse managers' actions. *J Adv Nurs* 2004; 45(3): 326-36.
11. Jović D, Knežević D, Mihailović N. Problemi diplomiranih medicinskih sestara u svakodnevnoj praksi. *Sestrinski žurnal* 2015; 2: 5-10.
12. Bahcecik N, Ozturk H, Tiryaki H. Protection of nurses rights in Turkey: A study on nurses' opinions. *J Pak Med Assoc* 2016; 66: 1111-5.